

Toespraakbij boekoverhandiging 26 januari 2016 in Rams Woerthe

Joods Steenwijk is geschiedenis. Maar in de vergetelheid verdwijnen mag niet. Dat is de reden dat ik de wens had om een boekje te maken voor de Steenwijker burgers en met name voor het onderwijs. Die wens kon dankzij de gemeente Steenwijkerland en de stichting Stolpersteine Steenwijk werkelijkheid worden.

De titel 'De stenen spreken' is nou niet bepaald een originele vondst. Dat durf ik als auteur gerust te zeggen. Maar de stenen getuigen in vestingstad Steenwijk hebben diepe indruk op me gemaakt. Ik meen ook dat stenen in het beleven van het Joodse volk een opmerkelijk grote rol spelen. Achter de grafstenen op een Joodse begraafplaats zitten diepe gedachten en deze stenen mogen nooit worden geruimd. Dankzij een groep vrijwilligers heeft Steenwijk een Joodse begraafplaats die keurig is onderhouden.

Het is wonderlijk dat we hier een opperrabbin aanwezig hebben met als voornaam Binyomin ofwel Benjamin en als achternaam Jacobs. De Bijbelse aartsvader Jacob, Israël, was de eerste van wie we weten dat hij een herdenkingssteen plaatste bij een graf. Dat graf was in de velden van Efratha nabij Betlehem. Op reis naar hun woonplaats Hebron stierf Rachel, de vrouw van Jacob, hier bij de geboorte van haar zoon Benjamin. Het graf van Rachel is er nog steeds; het is zelfs door de Verenigde Naties als werelderfgoed erkend. Helaas, een erkenning met een smet: het is een Islamitische plaats geworden. Gelukkig is de Klaagmuur in Jeruzalem nog ontsnapt aan dit lot. De stenen van de Klaagmuur zijn het trieste restant van de Joodse tempel die in het jaar 70 werd verwoest. Ook weer een stenen getuigenis. Ik heb de verwoesting van Jeruzalem en de tempel heel bewust in De stenen spreken opgenomen ook al is het bijna tweeduizend jaar geleden gebeurd. Die gebeurtenis was de oorzaak van de verspreiding van de Joden over de hele wereld, zelfs nog verder dan Steenwijk dat over de weg 6.700 kilometer verwijderd is.

De oorzaak van de ondergang van de Joodse gemeenschap is nog niet vergeten en dat zal hoop ik ook nooit gebeuren. De ongekende wreedheden van het naziregime tegen de Joden zijn niet te vergeten. In De stenen spreken heb ik een minder bekend aspect belicht. De nazi's hielden er kennelijk van om de Joden in hun diepste godsdienstige gevoelens te treffen. Op de heiligste dag van het Joodse jaar, Jom Kippoer ofwel Grote Verzoendag, werden de Joodse mannen in 1942 uit de werkkampen overgebracht naar Westerbork en daar herenigd met vrouw en kinderen die men massaal gevangen had genomen. De nazi's wisten hoe belangrijk een graf was voor een Jood en daarom waren massagraven als Babi Jar bij Kiëv niet goed genoeg. In Babi Jar werden 33.000 Joden achter elkaar neergeschoten en in een ravijn gegooid. Men bouwde crematoria bij de vernietigingskampen Auschwitz, Sobibor enzovoorts en ook bij doorgangskamp Westerbork. De vernietiging van het Joodse volk moest totaal zijn. Dat u, opperrabbin Jacobs, zoon van een Steenwijker Jodin, hier aanwezig bent, is het levende bewijs dat dit niet is gebeurd. Jacob, Israël, overleeft!

Met de plaatsing van Stolpersteine bij de voormalige woningen van omgebrachte Steenwijker Joden doen we iets om de herinnering in leven te houden. We beseffen dat het klein is en niet eens onomstreden. Het zijn bepaald geen grafstenen en veel mensen zullen er niet figuurlijk over struikelen maar er onnadenkend op trappen. Het zij zo. Als stichting willen we ons inspannen ook met dit boekje om de herinnering levend te houden in navolging van de werkgroepen voor het herinneringsmonument en voor onderhoud van de begraafplaats en de publicaties van de Historische Vereniging Steenwijk.

Klaas de Jong